

Теорія та історія політичної науки

УДК 32:316.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20288811>

Ефективність маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі

Ларіна Еліна Вікторівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу, теоретичної та прикладної лінгвістики,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний

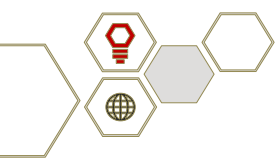
університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна,

<https://orcid.org/0009-0005-9368-3182>

Прийнято: 03.05.2026 | Опубліковано: 19.05.2026

Анотація. Мета статті полягає у комплексному аналізі маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі. Зокрема, увага зосереджена на визначенні їхніх основних ознак, розмежуванні маніпуляції та політичного переконування, а також обґрунтуванні критеріїв ефективності впливу в умовах цифрового інформаційного середовища.

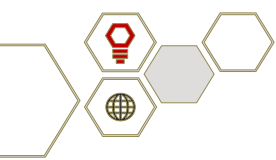
У дослідженні використано системно-структурний, дискурс-аналітичний, зіставний та логіко-аналітичний методи, що дозволили розглянути маніпулятивні комунікативні практики як складне явище політичного дискурсу. Застосовано елементи контент-аналізу для виявлення механізмів маніпулятивного впливу, зокрема емоційного рамкування, вибіркового подання інформації, повторення повідомлень і дискредитації політичних опонентів.

Уточнено сутність маніпулятивних комунікативних практик та окреслено межу між політичним переконанням і маніпуляцією, яка визначається ступенем нав'язування інтерпретацій і обмеженням альтернативних трактувань. Виявлено, що ефективність маніпулятивного впливу не може оцінюватися лише за кількісними показниками медіаактивності. Обґрунтовано систему критеріїв, що охоплює зміну політичних оцінок, рівень довіри до інституцій, ступінь політичної поляризації та сприйняття альтернативних інтерпретацій подій. Встановлено, що маніпулятивні практики спрямовані на формування емоційно забарвленого сприйняття політичної реальності та можуть посилювати когнітивну фрагментацію аудиторії.

Доведено, що ефективність маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі визначається не лише масштабом поширення повідомлень, а й глибиною трансформації політичного сприйняття. Розмежування маніпуляції та політичного переконання є ключовим для коректного аналізу комунікативних процесів, оскільки дозволяє відрізнити вплив, що обмежує альтернативні інтерпретації, від аргументованого формування позицій. Запропонований підхід дає змогу комплексно оцінювати як механізми впливу, так і їх наслідки для політичної свідомості та рівня суспільної поляризації.

Ключові слова: політичний дискурс, маніпулятивні комунікативні практики, політична маніпуляція, дезінформація, політичне переконання, емоційне рамкування, поляризація, довіра до інституцій.

The effectiveness of manipulative communicative practices in political discourse

Elina Larina,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Translation,

Theoretical and Applied Linguistics,

State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University

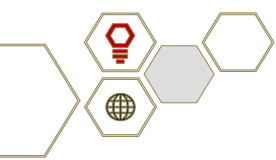
named after K. D. Ushynsky”,

Odesa, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0005-9368-3182>

Abstract. The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of manipulative communicative practices in political discourse. In particular, attention is focused on identifying their main features, distinguishing between manipulation and political persuasion, and substantiating criteria for assessing the effectiveness of influence in the context of the digital information environment.

The study employs systemic-structural, discourse-analytical, comparative, and logical-analytical methods, which made it possible to examine manipulative communicative practices as a complex phenomenon of political discourse. Elements of content analysis are applied to identify mechanisms of manipulative influence, including emotional framing, selective information presentation, message repetition, and the discrediting of political opponents.

The essence of manipulative communicative practices is clarified, and the boundary between political persuasion and manipulation is outlined, which is determined by the degree of imposed interpretations and the restriction of alternative interpretations. It is found that the effectiveness of manipulative influence cannot be assessed solely by quantitative indicators of media activity. A system of criteria is substantiated, encompassing changes in political evaluations, the level of trust in institutions, the degree of political polarization, and the perception of alternative

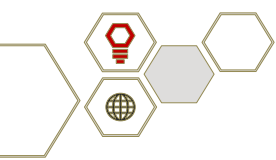
interpretations of events. It is established that manipulative practices are aimed at forming an emotionally charged perception of political reality and may intensify the cognitive fragmentation of the audience.

It is proved that the effectiveness of manipulative communicative practices in political discourse is determined not only by the scale of message dissemination but also by the depth of transformation of political perception. The distinction between manipulation and political persuasion is crucial for the correct analysis of communicative processes, as it makes it possible to differentiate between influence that restricts alternative interpretations and the argument-based formation of positions. The proposed approach enables a comprehensive assessment of both mechanisms of influence and their consequences for political consciousness and the level of social polarization.

Keywords: political discourse, manipulative communicative practices, political manipulation, disinformation, political persuasion, emotional framing, polarization, institutional trust.

Постановка проблеми. Політичний дискурс відповідає не лише за передання ідеї політичних програм, але й встановлює інтерпретацію подій, ставлення до інституцій, самих політичних думок суспільства. У цифрових мережах політичні повідомлення поширюються через високі швидкості, вони розповсюджуються в різних форматах, а також в емоційно загостреній формі. Таке розповсюдження повідомлень у вигляді маніпуляції є одним із основних способів впливу на аудиторію.

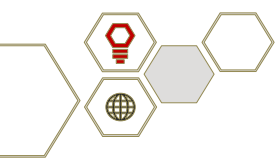
Маніпулятивність політичних повідомлень не завжди сприймається з прямим викривленням фактів. Зазвичай вона встановлюється шляхом вибіркового добігу інформації, зміщення причинно-наслідкових зв'язків, загострення образу загрози, дискредитацією опонентів, повторенням оцінок або нав'язуванням бажаного тлумачення події. Адресат в результаті отримує від політичних думок нейтральну інформацію відносно політичної події, та

має структуровану версію сприйняття, що послаблює дискусійний характер політичної комунікації. Ефективність маніпулятивного впливу доцільно розглядати як здатність повідомлення змінювати політичну реальність, змінювати думку або навпаки змінювати свою громадянську позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях маніпулятивні комунікативні практики аналізувалися на межі політичної комунікації, політичної лінгвістики, цифрової дезінформації, психології сприйняття та керування інформаційними потоками на рівні платформ [1]. У дослідженні під редакцією Н. Tumber та S. Waisbord політичну дезінформацію пов'язують не лише із розповсюдженням хибних звісток, а й із популістським здвигом, кризою віри у владні структури й трансформаціями у медійному просторі [2, с. 3]. Інші дослідження, такі як праця G. Pennycook і D. G. Rand, зосередили увагу на тому, як люди сприймають неправдиві повідомлення. У проведених дослідженнях встановлено, що люди вірують у фейкові новини внаслідок того, що вони не перевіряють правдивість інформації, використовують евристику знайомості та зниженням уваги відносно достовірності повідомлення [3, с. 389].

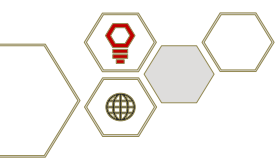
Структурний вимір цифрового середовища відображений в дослідженні M. Cinelli та ін., присвяченому ефекту «ехо-камер». Мета дослідження полягала у встановленні того, що поширення контенту в мережах залежить від гомофілії відвідувачів та тяжіння інформаційних потоків до груп зі схожими поглядами [4]. Організаційний аспект цієї проблеми відображено у праці S. Bradshaw, H. Bailey і P. N. Howard. У їх дослідженні маніпуляція в соціальних мережах розглядається як індустріалізована практика, що включає кампанії від виробників інформації, бот-мережі, тролінг, таргетування і штучне посилення політичних повідомлень [5, с. 6]. Ефективність виконання цих дій залежить не тільки від самого вмісту повідомлень, а й від ресурсів та можливості створення видимості для позиції, що підкреслюється.

Демократичні наслідки дезінформації докладно проаналізовано в дослідженні С. Colomina, Н. Sánchez Margalef і R. Youngs. Автори встановили, що дезінформація впливає на якість політичної участі, довіри до виборів і можливість здійснити обґрунтоване вирішення політичної проблеми [6, с. 11]. Таким чином, дезінформація виводить проблему маніпуляції виконання повідомлення за міркуваннями демократичного вибору. Психологічна стійкість дезінформації до спростування розглядалась в роботі U. K. H. Ecker та ін. У дослідженні встановлено, що спростування не правдивої інформації не завжди викликає негативний вплив на отриману інформацію [7, с. 14]. Це пояснює, чому маніпулятивне повідомлення може лишатися успішним навіть після його спростування.

Окремий напрям становлять дослідження, які вивчають не лише вразливість аудиторії, а й спосіб формування опірності щодо маніпуляцій. Автори такого напрямку дослідження J. Roozenbeek та ін. встановили, що попереднє ознайомлення аудиторії з маніпулятивними прийомами сприяє формуванню у неї здатності відповідати на дезінформацію в соціальних мережах [8]. Іншими словами, щодо вивчення ефективності маніпуляцій важливо вивчати ті умови, при яких вони впливають на аудиторію слабше [9].

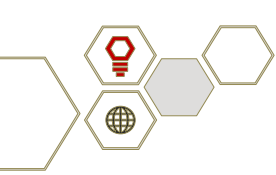
На цьому рівні йдеться вже не про психологічний механізм переконання, а про інституційні умови обмеження маніпулятивного впливу. Термінологічне розмежування понять *fake news*, *misinformation* і *disinformation* запропоновано в огляді E. Aïmeur, S. Amri і G. Brassard, де також описано технічні та соціальні механізми поширення оманливого контенту в соціальних мережах [10]. Ця праця має узагальнюючий характер і дає змогу точніше окреслити понятійне поле дослідження. Водночас її оглядовий формат не повністю розкриває питання ефективності саме політичних маніпулятивних практик, оскільки різні типи оманливих повідомлень розглядаються переважно в ширшому інформаційному контексті. Безпосередньо політичний матеріал проаналізовано в роботі A. Mathur та ін., присвяченій маніпулятивним

тактикам у понад 300 тис. політичних електронних листів під час виборчого циклу у США. Автори показали, що клікбейт, тиск, імітація персонального звернення та приховане спонукання до дії були не поодинокими випадками, а поширеною практикою політичної комунікації [11]. Цінність цього дослідження полягає в тому, що маніпулятивність розглянуто на матеріалі великого масиву реальних політичних повідомлень. У звіті European External Action Service маніпулятивний вплив подано через категорію Foreign Information Manipulation and Interference. Такий підхід переносить фокус із внутрішньої політичної комунікації на загрози інформаційній безпеці, скоординовані зовнішні впливи та операції, спрямовані на зміну політичного сприйняття в інших суспільствах [12]. Для дослідження політичного дискурсу цей документ важливий тим, що показує маніпуляцію не лише як інструмент конкуренції між політичними акторами, а й як форму стратегічного інформаційного впливу.

UNESCO у рекомендаціях щодо врядування цифрових платформ пов'язує протидію маніпулятивному контенту із захистом свободи вираження, доступом до інформації та прозорістю платформних правил [13]. У цьому документі акцент зроблено не лише на обмеженні дезінформації, а й на збереженні балансу між інформаційною безпекою та демократичними свободами. Така позиція важлива для політологічного аналізу, оскільки протидія маніпуляції не повинна ототожнюватися з надмірним контролем політичного висловлювання.

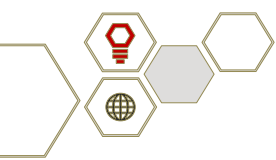
Технологічний вимір політичного впливу розкрито в дослідженні А. М. Guess та ін., присвяченому впливу алгоритмів соціальних мереж на політичні установки й поведінку під час виборчої кампанії. Автори пов'язують результативність політичного повідомлення не тільки з його змістом, а й із механізмами алгоритмічного відбору, ранжування та персоналізованого показу інформації [14, с. 398]. За такої логіки маніпулятивна практика може

набувати ефективності через видимість повідомлення, частоту контакту з ним і його пристосування до інформаційного профілю аудиторії.

У звіті OECD дезінформацію розглянуто як загрозу цілісності інформаційного простору, довірі до демократичних інститутів і здатності держав формувати політику на основі фактів [15]. На відміну від документів, зосереджених переважно на діяльності цифрових платформ, у цьому підході помітний ширший управлінський акцент: ідеться про інституційну стійкість, якість публічної комунікації та підзвітність суб'єктів інформаційного впливу. Це дає підстави розглядати ефективність маніпулятивних практик не лише як успішність окремого повідомлення, а як їхню здатність змінювати самі умови політичного обговорення. Г. Г. Почепцов аналізував сучасні комунікативні технології як інструменти смислового впливу, гібридно-інформаційних війн і трансформації політичної взаємодії в цифровому середовищі [16]. У такій перспективі маніпулятивні практики постають не як ізольовані повідомлення, а як технології конструювання смислів, керування увагою та зміни громадської інтерпретації подій. Цю лінію доповнює підхід J. Habermas, який пов'язував нову структурну трансформацію публічної сфери з цифровими медіа, соціальними платформами та зміною умов деліберативної політики [1]. Політичний дискурс у цьому разі розглядається як частина публічної сфери, де результативність впливу залежить не тільки від мовної форми повідомлення, а й від якості обговорення, доступності аргументів і здатності аудиторії брати участь у раціональній дискусії.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Сучасні дослідження окреслюють кілька пояснювальних ліній у вивченні маніпулятивних комунікативних практик. Психологічна лінія пов'язує їхню ефективність із когнітивними вразливостями аудиторії; медійно-комунікативна – зі структурою повідомлення, емоційним навантаженням і повторенням; платформна – з алгоритмічним підсиленням, ехо-камерами й таргетуванням; нормативна – з прозорістю, підзвітністю та захистом

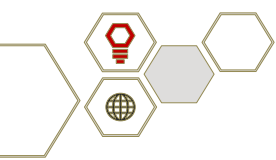

інформаційної цілісності. Водночас у політологічному аналізі політичного дискурсу ці підходи часто розглядаються розрізнено. Саме тому потребує уточнення модель, яка поєднує зміст повідомлення, умови його цифрового поширення, когнітивне сприйняття аудиторії та наслідки для демократичного обговорення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні ознак і критеріїв ефективності маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі. Для її досягнення передбачено уточнити сутність таких практик і межу між маніпуляцією та політичним переконуванням; визначити основні механізми маніпулятивного впливу, зокрема емоційне рамкування, вибіркоче подання інформації, повторення й дискредитацію опонента; обґрунтувати критерії оцінювання ефективності з огляду на зміну політичних оцінок, рівень довіри до інституцій, поляризацію та сприйняття альтернативних інтерпретацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політична комунікація завжди передбачає прагнення вплинути на аудиторію: сформувати підтримку, пояснити позицію, мобілізувати виборців або змінити ставлення до суспільно значущої події. Однак сам факт впливу ще не робить її маніпулятивною. У демократичному дискурсі переконування спирається на відкрите представлення позиції, аргументацію, перевіреність тверджень і можливість зіставлення альтернативних інтерпретацій. Маніпуляція виникає тоді, коли політичне повідомлення зберігає зовнішню форму аргументації, але звужує раціональну оцінку через приховане зміщення акцентів, емоційне навантаження, вибіркочий добір фактів або дискредитацію іншої позиції.

У дослідженнях політичної дезінформації маніпуляцію розглядають не лише як поширення неправдивої інформації, а як спосіб керування суспільною інтерпретацією подій. Н. Tumber і S. Waisbord пов'язують її з кризою довіри, популістською мобілізацією та зміною ролі медіа в політичному процесі [2, с. 3]. За такої логіки важливою є не окрема недостовірною теза, а побудова

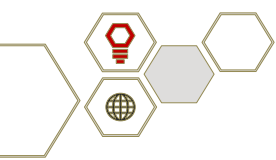

комунікації так, щоб аудиторія сприйняла політичну ситуацію в заданій рамці. Наприклад, економічна проблема може описуватися не через причини й можливі рішення, а через образ «винного опонента», що переводить увагу з аналізу ситуації на емоційне засудження конкретного суб'єкта.

Найвиразніше різниця між переконанням і маніпуляцією проявляється у способі роботи з аргументом. Переконання залишає простір для перевірки: аудиторія отримує підстави, факти, оцінки ризиків і можливість порівняти їх з іншими поясненнями. Маніпулятивна комунікація діє інакше: частина фактів подається як повна картина, складний політичний процес зводиться до персоналізованої провини, а страх або обурення підсилюють враження безальтернативності висновку. Психологічні дослідження пояснюють таку результативність тим, що аудиторія не завжди перевіряє точність повідомлень, особливо за високого емоційного навантаження або повторного контакту з уже знайомою тезою [3, с. 389; 7, с. 14].

Маніпуляція не обов'язково ґрунтується на повністю неправдивому твердженні. Частіше використовується змішана конструкція, у якій фактичний елемент поєднується з перебільшенням, емоційною оцінкою або нав'язаним причинним зв'язком. Так, реальне зростання цін може подаватися не як наслідок комплексу економічних, воєнних, енергетичних чи бюджетних чинників, а як прямий доказ «нездатності влади» або «змови еліт». У такій побудові факт стає приводом, тоді як основний вплив здійснює інтерпретаційна рамка.

Цифрове середовище посилює цю межову зону між переконанням і маніпуляцією. Соціальні мережі, алгоритмічне ранжування та повторення контенту в однорідних групах створюють умови, за яких певна інтерпретація набуває видимості масової підтримки. М. Cinelli та ін. показали, що ефект «ехо-камер» пов'язаний із поширенням інформації в середовищах, де користувачі частіше взаємодіють із близькими за поглядами повідомленнями

[4]. Через це маніпулятивна теза може сприйматися не як нав'язана позиція, а як «очевидна» думка більшості.

Отже, маніпулятивні комунікативні практики доцільно визначати як приховані або непрямі способи політичного впливу, що використовують мовні, емоційні, інформаційні й технологічні засоби для зміщення сприйняття аудиторії в бажаному напрямі. Їхня відмінність від політичного переконування полягає не в самому впливі, а в обмеженні умов для критичної перевірки, звуженні поля альтернатив і поданні заданої інтерпретації як очевидного висновку [1]. У таблиці 1 узагальнено ключові відмінності між політичним переконуванням і маніпулятивним комунікативним впливом.

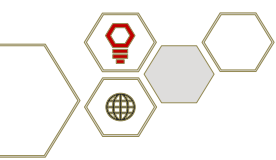
Таблиця 1

Розмежування політичного переконування та маніпулятивного
комунікативного впливу

Критерій розмежування	Політичне переконування	Маніпулятивний комунікативний вплив
Характер впливу	Відкрите представлення позиції та аргументів	Приховане або непряме спрямування аудиторії до потрібного висновку
Робота з фактами	Добір фактів із можливістю перевірки та зіставлення	Вибіркове подання фактів, перебільшення або зміщення контексту
Ставлення до альтернатив	Визнання конкуренції позицій і права на іншу інтерпретацію	Дискредитація альтернативної позиції або витіснення її з поля обговорення
Емоційний компонент	Емоція може супроводжувати аргумент, але не замінює його	Емоція підмінює аргументацію та посилює бажану реакцію
Образ опонента	Критика позиції, програми або рішення	Персональна дискредитація, створення образу загрози або ворога
Роль аудиторії	Аудиторія зберігає можливість критичної оцінки	Аудиторія підводиться до заданої оцінки через обмежений набір смислів
Очікуваний результат	Усвідомлена підтримка позиції після зіставлення аргументів	Закріплення потрібної інтерпретації без повної раціональної перевірки

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 3; 3, с. 389; 4; 7, с. 14].

Дані таблиці 1 дають підстави уточнити, що межа між політичним переконуванням і маніпулятивним впливом проходить не через сам намір вплинути на аудиторію, а через спосіб побудови цього впливу. Переконування

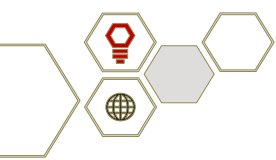
залишає простір для перевірки, зіставлення позицій і критичного вибору. Маніпуляція, навпаки, звужує його через вибірковість фактів, емоційний тиск, дискредитацію альтернатив і подання потрібної інтерпретації як очевидної. Тому результативною вона стає тоді, коли бажаний політичний висновок сприймається не як нав'язаний, а як такий, що нібито випливає із самої ситуації.

Маніпулятивний вплив у політичному дискурсі формується через поєднання кількох механізмів. Окремий прийом рідко забезпечує стійкий результат; він набуває сили тоді, коли емоційна рамка, добір фактів, повторення, образ опонента й канал поширення працюють узгоджено. У такій системі аудиторія не лише отримує інформацію, а поступово приймає запропонований спосіб її тлумачення.

Одним із базових механізмів є емоційне рамкування. Політична подія подається не як складна ситуація, що потребує аналізу, а як загроза, несправедливість, зрада, катастрофа або моральний конфлікт. Наприклад, бюджетні обмеження можуть описуватися не через співвідношення доходів, витратків і пріоритетів, а через образ «залишених без підтримки громадян». У такому разі емоція не супроводжує аргумент, а визначає напрям сприйняття.

Дослідження психології дезінформації показують, що емоційно навантажені повідомлення знижують увагу до точності та сприяють швидкому прийняттю запропонованої інтерпретації [3, с. 389; 7, с. 14].

Другий механізм пов'язаний із вибіркоким поданням інформації. Маніпулятивне повідомлення може спиратися на реальний факт, але вилучати контекст, який змінює його політичне значення. Окремий показник інфляції, міграції або безробіття подається без порівняння з попередніми періодами, міжнародним тлом чи структурними причинами. Факт зберігає зовнішню достовірність, однак працює на односторонній висновок. Саме тому така конструкція складніша для розпізнавання, ніж пряма неправда. У аналізі ключових соціальних явищ у німецькомовному дискурсі можна виділити

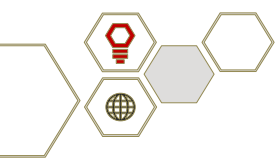
концептуалізацію кризи. Криза осмислюється переважно через метафори катастрофи, тиску та динамічного процесу; домінує образ нестабільності, загрози та необхідності реагування:

- *«Klimakrise spitzt sich zu» / «Кліматична криза загострюється»;*
- *«Energiekrise trifft Haushalte hart» / «Енергетична криза важко позначається на домогосподарствах»;*
- *«Die Wirtschaft steht unter Druck» / «Економіка перебуває під тиском»;*
- *«Inflation explodiert» / «Інфляція стрімко зростає»;*
- *«System am Limit» / «Система на межі».*

Повторення закріплює потрібну інтерпретацію як звичну. У політичному дискурсі повторювана формула поступово замінює аргумент: «неефективна влада», «загроза традиційним цінностям», «зовнішнє управління», «хаос через опонентів». Після багаторазового контакту така теза сприймається як уже відома й менше потребує перевірки. У соціальних мережах цей ефект посилюється, оскільки однакові повідомлення циркулюють у групах із подібними поглядами та створюють враження масового підтвердження [4].

Дискредитація опонента знижує довіру до альтернативного джерела ще до аналізу його аргументів. У такій логіці критикується не позиція, а сам суб'єкт: його компетентність, моральність, лояльність або право брати участь у дискусії. Замість обговорення змісту реформи політичний дискурс може переводитися в площину звинувачень у «зраді», «корупційній зацікавленості» або «служінні чужим інтересам». Це звужує поле раціонального обговорення, оскільки аудиторія отримує сигнал відкидати аргументи через негативний образ їхнього джерела.

Конструювання образу загрози посилює дію інших механізмів. Загроза може бути персоналізованою, інституційною або ціннісною: «небезпечний кандидат», «ворожа партія», «знищення державності», «руйнування

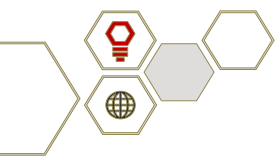

традицій». Таке рамкування мобілізує аудиторію, але зменшує готовність до складного аналізу. Часто воно поєднується з простим рішенням: підтримати певного лідера, відкинути опонента, не довіряти інституціям або поширити потрібне повідомлення.

Окреме місце посідає спрощення складних політичних проблем. Економічні, безпекові, соціальні або міжнародні процеси подаються через одну причину, одного винного чи один спосіб розв'язання. Така подача зручна для швидкого поширення, але витісняє складність політичної реальності. У результаті аудиторія отримує не аналітичну модель ситуації, а готову пояснювальну формулу. Саме тому маніпулятивні практики часто перетинаються з популістською комунікацією, де складні рішення замінюються емоційно привабливими гаслами [2, с. 3].

Метафора в німецькому дискурсі є важливим засобом вербалізації цінностей, соціальних ролей і особливостей самовираження, зокрема через іронію, експресивність і мовну гру. З її допомогою осмислюються кризові явища. Наприклад, «*Energiekrise trifft Deutschland mit voller Wucht*» / «Енергетична криза з усією силою обрушилася на Німеччину» або «*Inflation frisst die Ersparnisse*» / «Інфляція з'їдає заощадження». У публікації від 28.10.2022 («Der Spiegel») використовується формула: «*Die Inflation frisst sich durch alle Lebensbereiche*» / «Інфляція пожирає усі сфери життя». Економічний процес тут осмислюється через біологічну метафору «пожирання».

Найвища результативність виникає за умов взаємного підсилення механізмів. Вибірковий факт створює інформаційну основу, емоційна рамка задає оцінку, повторення робить її звичною, дискредитація опонента блокує альтернативне пояснення, а образ загрози мобілізує підтримку. У цифровому середовищі ця послідовність додатково посилюється алгоритмічним ранжуванням, таргетуванням і циркуляцією повідомлень у закритих інформаційних спільнотах. Тому маніпулятивний вплив варто розглядати не

як набір окремих прийомів, а як комунікативну систему, що змінює умови сприйняття політичної реальності. На рисунку 1 узагальнено взаємодію основних механізмів, через які маніпулятивний вплив у політичному дискурсі набуває результативності.

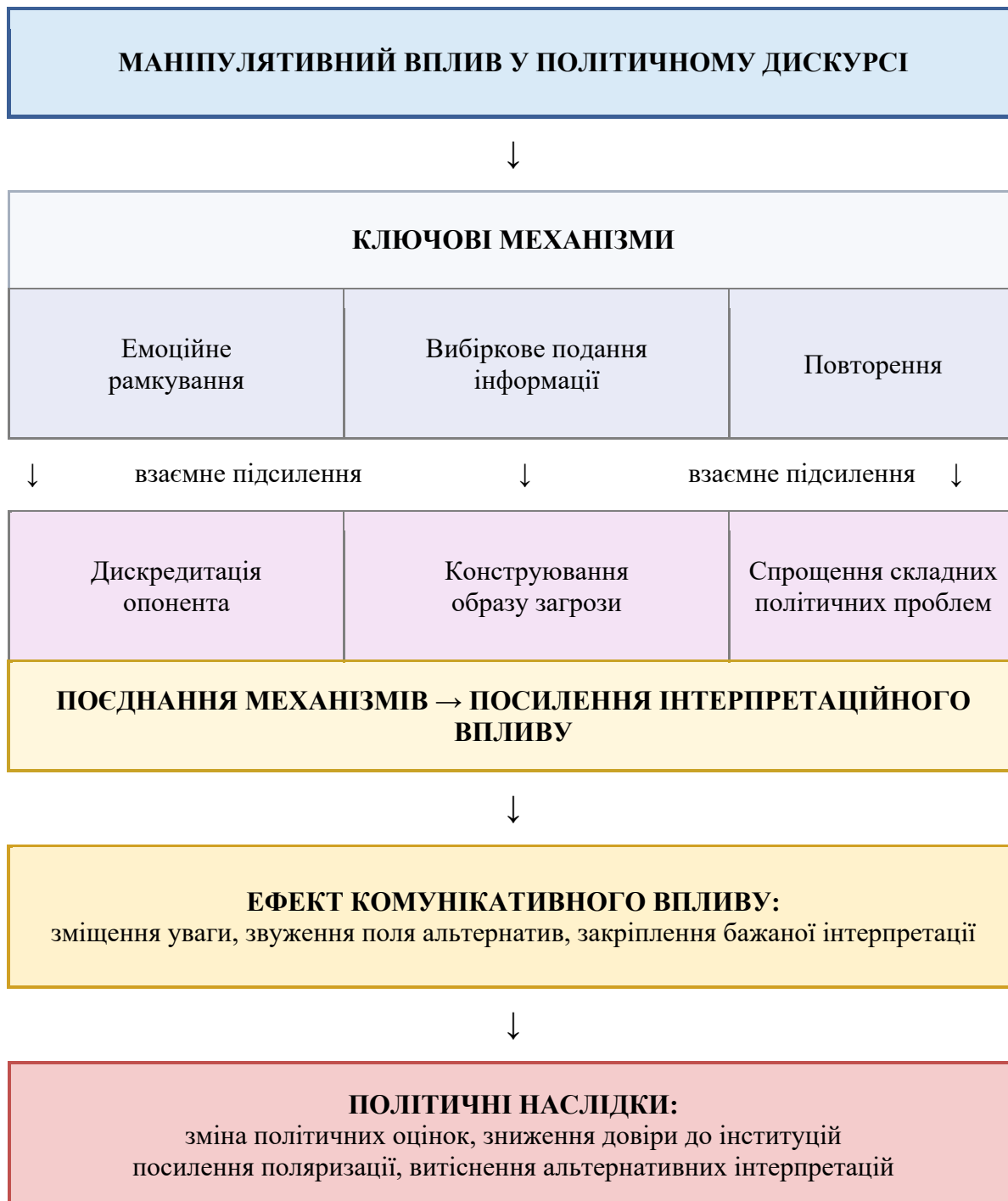

Рис. 1. Механізми формування маніпулятивного впливу в політичному дискурсі

Джерело: створено автором на основі [3].

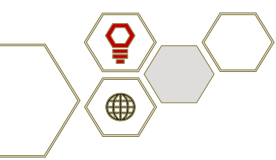
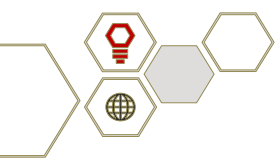

Рисунок 1 показує, що маніпулятивний вплив формується не окремим прийомом, а їхнім послідовним поєднанням. Емоційне рамкування задає оцінку події, вибіркоче подання інформації створює однобічну доказову основу, повторення закріплює потрібний смисл, дискредитація опонента послаблює альтернативну позицію, а образ загрози переводить сприйняття в режим швидкої політичної реакції. У результаті маніпуляція впливає не тільки на ставлення до конкретного повідомлення, а й на ширші політичні оцінки, рівень довіри та готовність аудиторії приймати інші пояснення.

Ефективність маніпулятивних комунікативних практик не варто ототожнювати з кількістю переглядів, поширень, коментарів або емоційних реакцій. Ці показники фіксують видимість повідомлення, однак не розкривають глибину його політичного впливу. Провокативний або алгоритмічно підсилений контент може швидко поширюватися, але сам по собі інформаційний резонанс ще не означає стійкої зміни політичних оцінок. Тому результативність маніпуляції слід визначати за тим, чи змінює вона сприйняття політичної реальності, довіру до інституцій, ставлення до опонентів і межі допустимих інтерпретацій. Перший показник такої результативності – зміна політичних оцінок аудиторії. Маніпулятивна практика досягає мети, якщо після контакту з повідомленням посилюється позитивне або негативне ставлення до певного політичного суб'єкта, рішення, партії чи інституції. Наприклад, вибіркоче висвітлення окремих помилок влади може формувати не лише критику конкретного рішення, а й узагальнений висновок про неспроможність інституції загалом. Другий показник пов'язаний зі зниженням довіри до інституцій. Маніпулятивний дискурс часто спрямовується не тільки проти окремого політика, а й проти демократичних механізмів: виборів, парламенту, судів, медіа, експертних спільнот або міжнародних організацій. У дослідженнях дезінформації підкреслено, що такі практики можуть послаблювати довіру до демократичних процедур і знижувати якість політичної участі [6, с. 11; 15]. Третій показник –

посилення поляризації. Маніпулятивна комунікація поділяє політичний простір на «своїх» і «чужих», переводить дискусію з аналізу рішень у площину групової лояльності та морального протиставлення. У цифровому середовищі цей ефект підсилюється ехо-камерами, де користувачі частіше взаємодіють із контентом, що підтверджує вже наявні погляди [4].

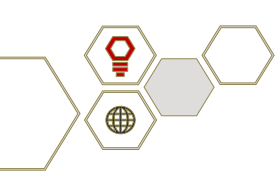
Четвертий показник стосується витіснення альтернативних інтерпретацій. Стійкий результат виникає тоді, коли в публічному обговоренні закріплюється одна домінуюча рамка, а інші пояснення втрачають видимість або заздалегідь подаються як неправдиві, ворожі чи неприйнятні. У такому разі маніпуляція змінює не лише окрему думку, а й саму структуру політичного обговорення. П'ятий показник – збереження сформованої інтерпретації після спростування або появи альтернативної інформації. У. К. Н. Esker та ін. показали, що виправлення дезінформації не завжди усуває її вплив, оскільки попередньо сформована інтерпретація може зберігатися в пам'яті та впливати на подальші судження [7, с. 14]. Отже, результативною є та маніпулятивна практика, яка продовжує впливати на оцінки навіть після уточнень або контраргументів.

Узагальнено ефективність маніпулятивних комунікативних практик можна оцінювати на трьох рівнях. Комунікативний рівень відображає видимість і повторюваність повідомлення, когнітивний – зміну сприйняття та емоційної оцінки, політичний – наслідки для довіри, поляризації й якості демократичного обговорення. У таблиці 2 подано систему критеріїв оцінювання ефективності маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі.

Таблиця 2

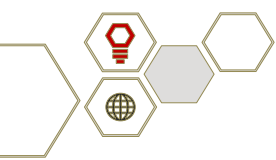
Критерії оцінювання ефективності маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі

Рівень оцінювання	Критерій	Що фіксує	Індикатор ефективності	Приклад прояву у політичному дискурсі
-------------------	----------	-----------	------------------------	---------------------------------------

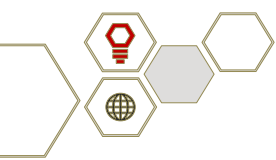
Комунікативний	Видимість і повторюваність повідомлення	Частоту появи повідомлення в публічному просторі та його здатність залишатися в інформаційном у полі	Повідомлення багаторазово відтворюється в медіа, соціальних мережах або політичних виступах	Стабільне повторення формули на кшталт «неефективна влада» або «загроза державності»
Когнітивний	Зміна політичних оцінок	Зсув ставлення аудиторії до політика, партії, рішення, інституції або суспільної групи	Після контакту з повідомленням посилюється позитивна або негативна оцінка політичного суб'єкта	Окрема управлінська помилка подається як доказ повної неспроможності інституції
	Стійкість інтерпретації	Збереження сформованої оцінки після спростування або появи альтернативної інформації	Аудиторія продовжує відтворювати нав'язану рамку навіть після уточнень або контраргументів	Спростована теза надалі використовується як «відомий факт» у політичній дискусії
Політичний	Зниження довіри до інституцій	Вплив повідомлення на сприйняття виборів, парламенту, судів, медіа, експертів або міжнародних організацій	Зростає переконання, що інституції діють нечесно, непрофесійно або не в інтересах суспільства	Критика окремого рішення переноситься на недовіру до всієї демократичної процедури
	Посилення поляризації	Поділ аудиторії на протилежні групи та зменшення готовності до раціонального обговорення	Інша позиція сприймається як ворожа, загрозна або морально неприйнятна	Політична дискусія замінюється протиставленням «своїх» і «чужих»
	Витіснення альтернативних інтерпретацій	Закріплення однієї домінуючої рамки пояснення події або проблеми	Інші пояснення втрачають видимість або заздалегідь подаються як неправдиві чи ворожі	Складна соціально-економічна проблема зводиться до одного «винного»

Джерело: створено автором на основі [2, с. 3; 3, с. 389; 4; 7, с. 14].

Дані таблиці 2 свідчать, що ефективність маніпулятивних комунікативних практик не може визначатися одним показником. Її доцільно оцінювати через взаємозв'язок комунікативних, когнітивних і політичних критеріїв. Комунікативний рівень показує, наскільки повідомлення стало помітним, повторюваним і здатним утримувати увагу аудиторії. Когнітивний рівень дає змогу простежити, чи змінилося сприйняття політичної події, опонента або інституції. Політичний рівень фіксує глибші наслідки: послаблення довіри до демократичних процедур, посилення поляризації та витіснення альтернативних інтерпретацій із публічного обговорення. Отже, результативною є не та маніпулятивна практика, яка лише набула широкого інформаційного резонансу, а та, що змінила спосіб політичного оцінювання аудиторії. Саме поєднання видимості повідомлення, прийняття його емоційної рамки та подальших політичних наслідків дає змогу відрізнити поверхневе поширення контенту від реальної ефективності маніпулятивного впливу.

Висновки. У дослідженні визначено, що ефективність маніпулятивних комунікативних практик у політичному дискурсі не можна ототожнювати з кількістю переглядів, поширень або емоційних реакцій. Такі показники фіксують помітність повідомлення, але не пояснюють, чи змінило воно політичні оцінки, рівень довіри до інституцій, ступінь поляризації або готовність аудиторії сприймати альтернативні інтерпретації. Тому результативність маніпуляції доцільно пов'язувати з її здатністю змінювати спосіб політичного сприйняття, а не лише з інформаційним резонансом. Установлено, що межа між політичним переконанням і маніпуляцією проходить через спосіб організації впливу. Переконання передбачає відкриту аргументацію, можливість перевірки тверджень і конкуренцію позицій. Маніпуляція діє інакше: вона використовує вибіркове подання фактів, емоційний тиск, зміщення акцентів, дискредитацію опонента й нав'язування бажаної рамки тлумачення. Основними механізмами такого впливу є емоційне рамкування, повторення, конструювання образу загрози,

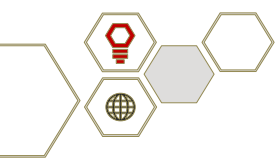

спрощення складних політичних проблем і послаблення довіри до альтернативних джерел. У поєднанні ці механізми формують стійку інтерпретаційну схему, за якої потрібний політичний висновок сприймається аудиторією як очевидний.

Запропоновано оцінювати ефективність маніпулятивних практик на комунікативному, когнітивному та політичному рівнях. Комунікативний рівень відображає видимість і повторюваність повідомлення, когнітивний – зміну сприйняття та емоційної оцінки, політичний – наслідки для довіри, поляризації й якості демократичного обговорення. Такий підхід дає змогу відмежувати короточасний інформаційний сплеск від глибшого впливу на політичні оцінки аудиторії. Подальші дослідження варто спрямувати на емпіричну перевірку запропонованих критеріїв на матеріалі виборчих кампаній, політичної реклами, партійної комунікації в соціальних мережах і кризового політичного дискурсу.

Список використаних джерел

1. Habermas J. A New Structural Transformation of the Public Sphere and Deliberative Politics. Cambridge: Polity Press, 2023. 128 p. URL: https://www.politybooks.com/bookdetail?book_slug=a-new-structural-transformation-of-the-public-sphere-and-deliberative-politics--9781509558933 (дата звернення: 17.03.2026).
2. The Routledge Companion to Media Disinformation and Populism / ed. by H. Tumber, S. Waisbord. London: Routledge, 2021. 608 p. URL: <https://www.routledge.com/The-Routledge-Companion-to-Media-Disinformation-and-Populism/Tumber-Waisbord/p/book/9780367704919> (дата звернення: 17.03.2026).
3. Pennycook G., Rand D. G. The psychology of fake news. *Trends in Cognitive Sciences*. 2021. Vol. 25, № 5. P. 388–402. URL:

[https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/fulltext/S1364-6613\(21\)00051-6](https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/fulltext/S1364-6613(21)00051-6)

(дата звернення: 17.03.2026).

4. Cinelli M., De Francisci Morales G., Galeazzi A., Quattrociocchi W., Starnini M. The echo chamber effect on social media. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2021. Vol. 118, № 9. Article e2023301118. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>.

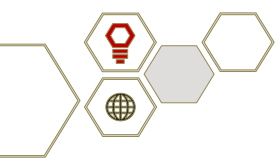
5. Bradshaw S., Bailey H., Howard P. N. *Industrialized Disinformation: 2020 Global Inventory of Organized Social Media Manipulation*. Oxford : Project on Computational Propaganda, 2021. 46 p. URL: <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/12/2021/01/CyberTroop-Report-2020-v.2.pdf> (дата звернення: 17.03.2026).

6. Colomina C., Sánchez Margalef H., Youngs R. The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. Brussels : European Parliament, 2021. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653635/EXPO_STU\(2021\)653635_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653635/EXPO_STU(2021)653635_EN.pdf) (дата звернення: 17.03.2026).

7. Ecker U. K. H., Lewandowsky S., Cook J., Schmid P., Fazio L. K., Brashier N., Kendeou P., Vraga E. K., Amazeen M. A. The psychological drivers of misinformation belief and its resistance to correction. *Nature Reviews Psychology*. 2022. Vol. 1, № 1. P. 13–29. DOI: <https://doi.org/10.1038/s44159-021-00006-y>.

8. Roozenbeek J., van der Linden S., Goldberg B., Rathje S., Lewandowsky S. Psychological inoculation improves resilience against misinformation on social media. *Science Advances*. 2022. Vol. 8, № 34. Article eabo6254. DOI: <https://doi.org/10.1126/sciadv.abo6254>.

9. European Commission. 2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation. Brussels: European Commission, 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (дата звернення: 17.03.2026).

10. Aïmeur E., Amri S., Brassard G. Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review. *Social Network Analysis and Mining*. 2023. Vol. 13. Article 30. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13278-023-01028-5>.

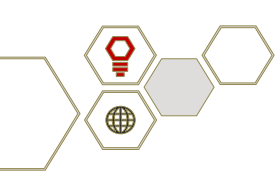
11. Mathur A., Wang A., Schwemmer C., Hamin M., Stewart B. M., Narayanan A. Manipulative tactics are the norm in political emails: evidence from 300K emails from the 2020 US election cycle. *Big Data & Society*. 2023. Vol. 10, № 1. DOI: <https://doi.org/10.1177/20539517221145371>.

12. European External Action Service. 1st EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats. Brussels : European External Action Service, 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/1st-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en (дата звернення: 17.03.2026).

13. UNESCO. Guidelines for the Governance of Digital Platforms: Safeguarding Freedom of Expression and Access to Information through a Multistakeholder Approach. Paris: UNESCO, 2023. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387339> (дата звернення: 17.03.2026).

14. Guess A. M., Malhotra N., Pan J., Barberá P., Allcott H., Brown T., Crespo-Tenorio A., Dimmery D., Freelon D., Gentzkow M., González-Bailón S., Kennedy E., Kim Y. M., Lazer D., Moehler D., Nyhan B., Rivera C. V., Settle J., Thomas D. R., Thorson E., Tromble R., Wilkins A., Wojcieszak M., Xiong B., De Jonge C. K., Franco A., Mason W., Stroud N. J., Tucker J. A. How do social media feed algorithms affect attitudes and behavior in an election campaign? *Science*. 2023. Vol. 381, № 6656. P. 398–404. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.abp9364>.

15. OECD. Facts not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity. Paris: OECD Publishing, 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/facts-not-fakes-tackling-disinformation-strengthening-information-integrity_d909ff7a-en.html (дата звернення: 17.03.2026).

16. Почепцов Г. Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с. URL: <https://nashformat.ua/products/vid-rokemoniv-do-gibrydnyh-vijn-novi-komunikatyvni-tehnologii-hhi-stolittya-707538> (дата звернення: 17.03.2026).